

ЭНГСИЭЛИИ

• Нам улууһун хаһыата • 1935 сыл алтынны 5 күнүгэр төрүттэммитэ •

2000 с.
Алтынны
31
күнэ
оптуоруньук
№ 125 (8815)

Дойду уонна республика бэчээтигэр

КҮНТЭН КҮН

лэраллэ-ригэр быһаарыллыбыт.

Норуоттар икки ардыларынаагы ырынакка нефть сыаната эмискэ үрдээтэ. Нью-Йорктаагы фондовой биржаа ахсынныга туттуллуохтаах нефть сыаната 2 % үрдээтэ. Онон биэр баррель (159 л.) нефть сыаната 33,76 долларга тэҥнээтэ. Россияга биэр баррель сыаната 32,14 долларга тиийэ үрдээтэ. Ити тиһэх 30 сылларга бэлиэтэммитэх түбэлтэ. Онон чугастаагы кэмизгэ уматык-оҕунохтуур матырыяалларга сыана 5-7 % үрдүүрүн кэтэһип.

Киһи сөбүн курдук: экономическай өрө көтөҕүлүү кэмизгэр Россияттан капитал кыраныкка тас өттүгэр тахсыгытын түргэтэттэ. Президент Путин итиннэхэ правовой базаны бөвөгөтө илигинэ уларыыты тахсыа суоҕа. Хомойуох иһин, бу хайысханан туох да үлэ ытылла илик. Президентгэ чугас эргимтэлэр Путин законодательство реформатын «сукуна аһыгар» угуо дин дыксыналлар. Төрү диэтэххэ, киһи билгин регионнары уодьуганныырга болдототун улаханньк уурбут кэмэ.

Россияга «арыгыны атылааһын хоруоллара» государственны кытта ырынагы былдыһаһаллар. Билгин бу ырынакка 12 млрд доллардаах арыгы атыыга таһаарыллар уонна билгини туругунан «хоруоллар» уонна государство тэн таһымнаахтык эргинээлэр. 1999 сылга Россия арыгыны оҕоруу 1,34 млрд литр тэҥнээпитэ, ити 1998 сыллааҕар 60 %-нан элбэх. Сокуоннайа суох оҕоһуллубут арыгы наһаа элбэх. 1999 сылга 25 мөл. литр албын арыгы атыыламмыта, 4700 кистээн оҕорор туочукалар тутулуубуттара.

Специалистар ааҕан таһаарыларын Россияга кыһыл көмүһү хостотуун сыл ахсын ортотунан 2,4% үрдүүр уонна 2025 сылга 250 тонна кыһыл көмүс хостотуо дин сабадалыыллар. 1990 сылга Австралия итиччэ көмүһү хостотуута. Ити эрэри манньк тэтиминэн көмүһү хостотуун түргэтиирэ, көмүс хостонор саппааһын биллэрдики аһыатыаҕа. Манан сибээстээн көмүһү көрдөөһүн күүскэ барыахтаах. Билгини кэмгэ дойдуга саамай элбэх көмүһү Магадан уобалаһа биэрэр, манна 220 тонна көмүс саппааһа баара биллэр уонна сылга ортотунан 27 т. көмүс хостонор.

АХШ Президентин поһугар кандидаттар Джордж Буш уонна Ал Гор бэйэлэрин программаларын чопчулааһына болдототун уурбаттара киһи барытын сөхтөрөр. Итинтэн сизтэрэн Америка быһбардааччылары ис уонна тас политика боппуруостарыгар кандидаттар хайдах сыйһаннаһыларын буолбакка бэйэлэрин тус хаачыстыбаларынан көрөн быһбардыахтаахтарын курдук өйдөбүл үөскүүр.

1999 сыл ахсынны 12 к. ОРТ биэриитигэр Москва мэрэ Лужков кэргэнэ Елена Батурина АХШ-га квартиралааһын туһунан кэспэммитэ. Соторутаагыта бу боппуруоһу быһаарыыга суут буолла. Биэри автор Сергей Доренконы баһаардырды иһин компенсация төлүүрүгэр биригэбэр таһаарда. Елена Батурина Доренкоттан 400000, ОРТ-тан 100000 доллары ууран биэрэргэ ирдэспит. Бэрэбиэркэ көрдөрүүнэн Лужков кэргэнэ АХШ-га квартирата суоҕа дакаастаммыт, суут С. Доренкоттан уонна ОРТ-тан баара эрэ 5000 солк. ууран биэрэргэ уураахтаабыт. Журналист Доренко программата сабыллыбытынан сыһаа биэриини көннөрүү туһунан иһитинири «Бириэмэ» телепрограммага 10 хонук болдоохтоон көннөрүүнү кил-

Урукку Президент М. Горбачев лекция ааһытынан 50-100 тыһ. доллар үбү киллэрэрин туһунан киһи пресс-сулууспата иһитиннэрбит. Анатолий Чубайс 2-3 күннээх лекцияларын курса 300-500 тыһ. долларга тэҥнээтэ. Правительствоттан тэйитиллэн баран Борис Немцов эмиз куолулаан үп киллэрэр идэ-лөммит. Киһи хас биэрдиги лекцията 1-2 тыһ. долларга сыаналанар. Григорий Явлинский экономикага ааҕар лекциялара 2-3 тыһ. доллар сыаналаахтар.

Камчатка уобалаһын сэбиэтин депутата Георгий Грешный журна-листага биллэрбитинэн тумул арыы былаастарын үрдүкү органна-рын коррупциятын туһунан хомул-лубут матырыяаллардаах дискетэ киһи илиитигэр баарын туһунан иһитиннэрдэ. Киһи этэринэн бу док-кумуон 52 страница буолар, араас таблицалар уонна графиктар көрдөрөллөрүнэн Камчатка сири-н баайын уонна ресурстарын крими-нальнай кылааннар үлэстиилэрин көрдөрөллөр. Г. Грешный иһитиннэ-риитэ үктэтиллээх буолуон сөп, төрү диэтэххэ, киһи бу кэмгэ күбүрүнэ-этэр быыбарыгар кандидаттынан сылдьар.

Сыл саҕаланыаһыттан республикага 11581 буруйу оҕоруу бэлиэтэн-нэ. Ити ааспыт сылы тэҥнээтэххэ бэрт кыранан аһыах. 1999 сыл 9 ый-ыгар 8067 уоругу, халааһын, ороспу-оньуктааһын, күүһүлээһин, өлөрүү бэлиэтэммит буоллаһына быйыл 7288 буолла. Экономическай уонна бөлөбүнэн тэрэһиннээх буруйу оҕоруу кэлин кэмгэ ордук элбээтэ. Наркотиктары кытта утары охсуһу-ута ис дьыала үлэһиттэрэ быйыл ор-дук таһаарылаахтык үлэстээтилэр. Ол курдук 535 кг. ыйааһыннаах ара-ас веществолары туттулар. Быйыл милиция үлэһиттэрэ оҕоһуллубут буруй арыллыгытын 72 %-га тири-эртилэр.

2000 сылга «2000 үтүө дьыала-ны» республикатаагы хамсааһын бары улуустарга көдүүстээхтик ытыллар. Ол курдук 66 спортивной саала, 31 культурнай-спортивной комплекс, 34 оскуола, 19 кулууп, 17 оҕо садтара уода. объектар тутулла турулар. Нэһилииннээх активнай кыттыгытынан суоллар оҕоһуллал-лар, мэччирэнгэр күрүөлэнээлэр, өрүстэр, үрэхтэр ыраастаналлар, балыктар ытыллылар.

Бу күнүгэр республиканы со-һуччу аймаабыт соһунан Максим Аммосов, Исидор Барахов, Гаврил Ксенофонтов, Кузьма Гаврилов уон-на Семен Донской II ытыллыбыт уонна көмүллүбүт сирдэрин чуол-кайдааһын буолла. Кинилэр аатта-ра Москва куорат Бутово-Комму-наркатаагы НКВД-тын полигонугар ытыллыбыттар испиһэктэригэр көһүннэ. Алтынны 29 күнүгэр ки-нилэр оҕолоро Лена Максимовна Аммосова, Леонид Гаврилович Ксе-нофонтов, Мария Кузьминична Га-врилова, Лидия Семеновна Донская уонна сахалар делегациялара Буто-во-Коммунарка полигонугар аймах-тар аан маҕнай сылдыһылар тэ-риллиитигэр кытыннылар.

Бэчээккэ бэлэмнээтэ
Григорий ЭВЕРСТОВ

Ыам ыйын 23 күнүгэр «Соһуч-чу үөрүү» дин 1 Хомуустаах балы-ыһатыгар «АПРОСА-га» үлэлиир Нь. С. Тимофеев бэлэх ыһыгытын туһунан суруйан турабын. Аһыах хонуктаагыта ол бэлэхтэрин хай-дах туһунан эрэллэрин билэс балы-ыһага бара сырыттым.

Дьэ туох үлэ ытыллыбытыт. 1. Сайын косметическай өрөмүөн кэмизгэр элбэх уларытыы үлэтэ барбыт: икки хоһу физиока-бинет огостубуттар, куухуналарын урукку оһох турбут хоһугар көһөрбүттэр, оһоһун көтүрэн, кип-киэг хоско электрическай оһохто-рун, буһарар ыскааптарын, холо-дильниктарын, морозильниктарын туруоран кэбиспиттэр, тупсаһай көрүгүнэммит, кэҥээбит. Повардар үлэлиллэригэр — үчүгэй усулуу-буя. Туһунан аанынан киридэххи-нэ, прачечнай хос. Онон таһас суу-ар массына тыһа ыарыһахтарга иһилибэт, таһас куурдарга эмиз табыгастаах. Дьэ эрдэ оттуллубут, сып-сылаас, саһа кырааскалаах, оһох килбэчтээн оһорор. Кириэт да, баһарбаттарын да, атаһын таһа-һын устар аакка бараһын.

2. Медсистерэлэр бары уоча-ратынан куоракка кириэн, үөрэнэ тахсалара былааннаммыт, онон үлэ быһыһыгар бэйэлэрэ ыарыһах-тарга босхо УВЧ, электрофарез, ин-галлятор процедураларын оҕоруох-таахтар.

3. Балыһа үлэһиттэрэ бары сүбэлэһэн, саас хортуппуй, хашы-ыста, моркуоп ыспыттар, теплица огостон, оҕурсу оһордубуттар. Сай-ыны быһа ыарыһахтар тоһо оҕурсу, күһүн эрдэтэн хортуппуйдарын

2000 үтүө дьыала • «СОҺУЧЧУ ҮӨРҮҮ» САЛГЫЫТА...

сизбиттэр, ол үрдүнэн күһүн 6-7 куулу хостон, хаһааммыттар, хап-пыысталарын туһаабыттар, хо-мойуох иһин, моркуоптарын сайын сүөһү сизэн, үүннэрбэтэх. Сибиин-нэ ииппиттэр, онтуктарын кыста-тар санаалаахтар.

4. Эмп үлэһиттэригэр Российс-кай Федерация доруобуя харыс-табылыгар Министерствотын кол-легията ытылларынан сибээстээн, Москвадан комиссия кэлэн, улуу-стар балыһаларын үлэлэрин, ха-аччылыһыларын көрбүт уонна би-һиги балыһабытын сылаас, ыраас, ыарыһахтарга көмө оһорорго сөпкө хааччылыһылаах эбикит диэбит-тэр. Документация толорулууту-гар улахан болдотолорун уурбут-тар уонна эмиз хайһаабыттар.

5. Балыһа кылаабынай враһа А. И. Суздалова өссө биэр үөрүүлэ-эх сонунун кэпсээтэ:

— Балыһа территориятын аттыгар тутулдан испит арболито-вай дьиз көҕдөйө туор. Урукку сэ-бизскэй кэмгэ «Нам» совхоз дирек-тора Д. Ф. Алексеев профилакто-рийга дин анаан, туттаран испитэ, ол оһоххо кирибэтэин өйдөөн, «бу дьиз көҕдөйүн балыһага биэрэ-бин, сүүрэн-көтөн, үптэ булан, тут-таран, балыһа ғынын» диэбит.

Кырдьаһас, опыттаах салайаач-чы Д. Ф. Алексеев бу дьонуннаах бэлэди докумуонун оҕорон биэрдэ-

һинэ, доруобуя харыстабылын улуустаагы управлениета (кылаа-бынай врач В. В. Макаров), 1 Хо-му-стаах нэһилиэтин олохтоох дьаһал-тата (баһылык И. И. Иванов) улуус таһымыгар туруорсан, 2001 сылла-ах бюджеттан үп-харчы буллахта-рына, 1-2 сылынан саһа балыһа дьэндэиз тутулуубутун хайы-үйэ мин хараһлар баардыы көрдүм уон-на Д. Ф. Алексеев бу быһаарыһы-та 2000 үтүө дьыалалар ортолору-гар саамай дьонуннаахтарынан ааһыллан сөп дии санаатым.

Балыһа үлэһиттэрэ күннээҕи түбүктээх үлэлэрин быһыһыгар урукку өттүгэр киһилэргэ үлэлээн, билгин сынһаланган оһорор пен-сионердарын куруук харах даһы-гар илдэ сылдьаллар, үөрүүлэрин-хоһомолторун тэҥнэ үлэстэллэр, бырааһынныкытарга ыһыраһ, сэр-гэхситэллэр. Аһыах хонуктаагыта Кырдьаһастар Күннэринэн ээрдэ-лээн, бэлэхтэри туттарбыттар.

Дьэ манньк үлэлээн-хамсаан оһорор биһиги балыһабыт коллек-тива дьон ытыктабылын ылан, дьон туһугар кыһанан, саһаттан саһа үлэ көрүгүн толкуйдаан, оһоххо киллэрен, киһилэргэ өссө ситиһи-лээх үлэни уонна тус бэйэлэрин олохторугар дьоло-соргуну баһа-рыаһын.

Е. НЕУСТРОЕВА,
учуутал

УЛУУС МУННААҒЫН ДЕПУТАТТАРЫГАР УОКУРУКТАРЫНАН РЕГИСТРАЦИЯЛАММЫТ КАНДИДАТТАР ТУСТАРЫНАН СИБИДИЭННЭЭЛЭР

Улуустаагы территорияльнай-быыбардыыр уча-астак биллэрбитинэн 2000 сыл алтынны 30 күнүгэр турутуган улуус Муннаағын депутаттарыгар уоку-руктарынан манньк кандидаттар регистрациланна-лар:

Үөдөйдээҕи уокурукка:
Винокуров Петр Кирсанович, «Нам» МУП ФАПК солб. директора;
Егорова Наталья Николаевна, «Отор» б/х эппиэт-тээх үлэһитэ.

Кыһыл Сыырдаагы:
Алексеева Лидия Васильевна, I Хомуустаах вет-раһа;
Белолобская Любовь Степановна, I Хомуустаах оҕо саадын иитээччитэ;
Кривошапкин Степан Иванович, «Нам» УПК ди-ректорын солб.

Партизаннаагы (Никольскай):
Халдеева Мария Германовна, участковой балы-һа медсестра;
Кривошапкин Георгий Ильич, Никольскайдаагы сир музейин директора.

Кириэс Кытылаагы:
Матвеева Агафья Семеновна, Хамаһатта орто ос-куолатын учуутала;
Сивцев Василий Николаевич, саха-французскай оскуола учуутала;
Бережнев Иван Иванович, «Истэр» б/х салайаач-чыта.

Салбаһнаагы (Салбаһ, Таастаах, Искра, К-Дэри-эбинэ):
Петрова Матрена Васильевна, улуустаагы вете-раннар сэбиэттэрин предс.;
Протопопов Иван Николаевич, Салбаһ оскуолатын директора;
Сивцев Наум Наумович, «Сухаһыт» б/х салайаач-чыта;

Федоров Анатолий Анисимович, «Намгазстрой» МУП ПМК начальнига.
Харастаагы (II Хомуустаах, Фрунзе):
Протопопов Куприян Николаевич, «Соболоох» б/х салайааччыта;

Слепцов Николай Владимирович, II Хомуустаах ос-куолатын директора.
Педучилищетаагы:
Алексеев Гаврил Георгиевич, пенсионер;
Рехлясов Роман Степанович, НИУ преподавате-лэ;

Сидоров Николай Прокопьевич, Намнаагы РЭС маастара.
Строительнайдаагы:
Кривошапкин Иннокентий Захарович, «Нам» ТРК директора;

Петров Николай Николаевич, улууспо техотделын начальнигынын э.т.;
Сивцев Гаврил Николаевич, улууспо бырабылыан-һатын председателин солб.;

Намнаагы:
Баишев Николай Никитич, улуус Муннаағын пред-седателин солб.;
Габышева Татьяна Федоровна, улуустаагы балы-ыһа педиатра;
Иванова Розалия Ивановна, 8 №-дээх аптека фар-мацева.

Госстрахтаагы:
Федоров Алексей Степанович, ДРСУ директора;
Шарапов Александр Гаврильевич, үөрэх үлэһит-тэрин профкомун председателин.

Ленскэйдээҕи:
Кутукова Елена Александровна, культура киһини хормейстера;
Москвитина Светлана Константиновна, МУ НУ ЖЖК кадрга отделын начальнига;
Окороков Руслан Егорович, «Быйаһ» ЗАО гене-ральнай директора.

Набережнайдаагы:
Лукина Зоя Ивановна, улуустаагы библиотека от-делын сөб.;
Протопопов Михаил Иванович, улуспо бырабылы-анһатын председателин.

Хатыһ Арыһтаагы:
Черепанов Кирилл Петрович, «Эҥсизли» хаһыат корреспондента;
Попов Реворий Герасимович, Хатыһ Арыһ оскуо-латын директорын солб.;
Эверстова Любовь Павловна, Хатыһ Арыһ детса-дын методист-иитээччитэ.

Бөтүннээҕи:
Христофоров Афанасий Христофорович, ханна да үлэлээбэт;
Федоров Ким Иннокентьевич, НУСР директора.

Модуттаагы:
Дьяконов Михаил Дмитриевич, Модут орто оскуо-латын директорын солб.;
Осипов Василий Васильевич, «Модут» ГУП дирек-тора;

Попов Владислав Николаевич, Модут орто оскуо-латын педагога;
Чирков Степан Иванович, чааһынай предпринима-тель.

Хатырыктаагы:
Алексеев Георгий Гаврильевич, Хатырык спортив-най саалатын инструктора;
Корякина Яна Егоровна, Хатырык орто оскуолатын директора;
Обутова Айтилина Ивановна, Намнаагы улуспо продавеһа.

Көбөкөнөөҕү:
Егоров Аскалон Лукич, Түбэ орто оскуолатын учу-утала;
Румянцев Тимофей Дмитриевич, «Быйаһ» ЗАО кыл инженерэ;
Макитова Варвара Николаевна, Көбөкөн орто ос-куолатын учуутала.

Станислав ТОСКИН:

«ОЛОХТООХ БЭЙЭНИ САЛАЙЫНЫЫ НЭИЛИЭК ТАҢЫМЫГАР ХААЛЫАХТААХ»

Алтынньы 13 күнүгэр Саха Республикатын Урдүкү Суута 29 улуус таһымыгар бэйэни салайыныы регистрацияламмыт устааптарын дьинэ суогунаан ааҕар, быыбары Ил Түмэн анаабыт болдоҕор ыттар туһунан дьаһалы ылына. Бу туһунан биһиги ааҕааччыларбытыгар Саха Республикатын быыбардааччыларын холбоһуктарын толорор комитетын председателэ С.И. Тоскин кэпсиит:

— Быыбар былаас уонна нэһилиэнньэ икки ардыларыгар сыһыаннаһыларыгар чуолкайдааһыны киллэрэр. Быыбарынан эрэ былаас олохтонор. Дьэ ол иһин быыбардар кэнни-лэригэр норуот уонна былаас

көдүүстээх быстыспат үлэлэрэ эрэйиллэр. Биһиги быыбардааччылар холбоһуктара буоларбыт быһыытынан талыллыбыт дьон эппит эрэннэриилэрин толороллорун ирдийбит. Ити норуот интэриэһин көмүскүүр туһугар оһоһуллар. Маньаха дьаныардаахтык үлэлибит. Биһир түгэни ахтан аһарыым. Бу үйэлэр кирбиилэригэр Саха Республикатын государственнай тутула нэһилиэнньэ интэриэһин мугутурдук көмүскүүрүн туруорсуубуппут түмүгүн алтынньы 13 күнүгэр Урдүкү Суут олохтоох бэйэни салайыныыга правительство көрүүтэ сыһа дьин быһаарда. Бу боппуруска Президент уонна правительство көрүүтэ маньык дьин этэ: Саха сиригэр улус таһымыгар государственнай

былаастан akkaастанан бэйэни салайыныыны олохтоһун. Ону олоххо киллэрээри харса суох күүстэринэн кэриэтэ конференциялары ыттаннар улус таһымыгар устааптары ылыныыны ыһпыттара. Оннук 29 улууска буолбута. Эбиитин эмиз конференцияларынан улус таһымыгар бэйэни салайыныы органнарыгар быыбардары ыттарга холломмуттара. Биһиги общественной тэрилтэбит көрүүтүгэр итинник этиилэр уонна ыгыттылыбыт хамсааһынар быыбардааччылар сокуоннарынан мэктиэлэммит бырааптары уонна нэһилиэнньэ интэриэһин хааччатыллар, кэллэр.

РФ, СР Конституцияларынан, федеральной сокуоннарынан маньык быраап олохтомму-

та. Бастагынан, Саха сиригэр нэһилиэнньэтэ улус таһымыгар государственнай көмүскэлтэн akkaастанан суохтаах. Ол көмүскэлинэн туһанахтаах дьин бигэр эрэллээхпит. Иккиннээн, бэйэни салайыныы былааһын нэһилиэнньэ туруорсуутунан, а.э. уопсай муньахтарынан, референдумнарынан эрэ олохтоохтарын сөп. Маньык түбэлтэ биһир улус да иһигэр сорох нэһиликтэр бэйэни салайыныыга кириэхтэрин сөп, оттон атын нэһиликтэр государственнай былаас көмүскэлигэр хаалалларын сокуон боппот. Маньы олохтоох нэһилиэнньэ быыбардааччылары бэйэлэрэ быһаарар бырааптаахтар. Оччотугар нэһиликтэри барыларын холбоон, ону аһан кимтэн да ыйыппакка бүтүн улууһу бэйэни салайыныыга киллэри кииһи быраабын кэһииттэн туох атын буолуоҕай? Биһиги алҕаһы онорон эрэйит дьин былаас урдүкү таһымыгар тийэ балтараа сылы быһа туруорсубут да кыһамматылар, онорбуттарын салгы турдулар. Дьэ ол иһин биһиги боростуой дьон интэри-

эһин, көнүлүн көмүскээн Саха сиригэр Урдүкү Суутугар сокуону уонна быраабы маньык кэһиини тохтоторугар туруорустубут. Ол сайбаһыланьабытыгар Ил Түмэн, правительство икки ардыларынан кириэи боппуростарын туруорустубут. Инньэ ыһан Ил Түмэн депутаттара эмиэ кытыннылар. Ус күнү быһа буолбут муньах түмүгүнэн Урдүкү Суут судьуйата Игорь Игнатьевич Николаев Саха Республикатын быыбардааччыларын холбоһуктарын толорор комитетын туруорсуутун сөптөөбүнэн аахта. Сокуоннарынан мэктиэлэнэр кииһи быраабын көмүскээн 29 улус таһымыгар бэйэни салайыныы устааптарын регистрацияламмытын дьинэ суогунаан ааҕарга дьин уураахтаата уонна быыбардары Ил Түмэн анаабыт болдоҕор ыттарга соруйда. Ол аата Сахабыт сиригэр государственнай былаас улус таһымыгар тийэ баар буолар, оттон нэһиликтэргэ нэһилиэнньэ быһаарытынан олохтоох бэйэни салайыныы кириэн сөп.

Медицина ситиһилэрэ, кини итэҕэһигэр, сыһаларыгар баһыттарып Россияга учуонайдар, медиктэр, специалисттар аһаҕастык билинэллэр.

Онноһор саамай баай, сайдыылаах Америка курдук государство президентэ Б. Клинтон маньык быйыл күһүн эттэ: «О новой угрозе национальной безопасности Америки – о врачебных ошибках». Бу эти маньык даннайга олоһор, Америкаҕа врачтар сыһа диагностаан уонна эмтээһиннэригэр сыл аайы 98 тыһыынча американаецтар өлөллөр эбит. Бу Вьетнам, Афганистан, биһиэхэ Россияга Чечня уоттаах, хаан тохтуулаах сэриигэ тэҥнэһэр да, аһара да барар. Онтон Россияга сыһа диагностааһын, эмтээһин хайдах туруктааҕай?

Виктор Волошин дьин журналист «Авторская пресса» маньык боппурорун профессор, медицинскэй наука доктор И. Акулинга биэрбит: «Раза уж американский президент бьёт тревогу и как тут у нас, хотя наш президент молчит?» дьин. Онно маньык эппит биэрбит: «У нас в России врачебные ошибки проходят по разделу «невидимые миру слезы» и статистика по ним никто не ведет. Врачебная братия во всем мире не очень любит выносить сор из избы».

Ити курдук Россияга уонна Саха сиригэр врачевной сыһалар наһаа элбэхтик тахсалара эһин араас биричиинэн сабыллан иһэллэр. Сии элбэхтик хаһыакка тахсар ыстатыйалартан биһир холобуру аараллахха «Две истории об одной болезни и 5/X-2000 с. «Якутия» хаһыакка Я. Ширкина уола улаханьык ыалдьан куорат балыһатын хирургия отделениегэр киллэрэн сыһа диагнос туруорон өлөрө сыһыттарын суруйар.

Ийтэ «тромбоз мезантриальных сосудов» дьирин олох ылыммакка «Если вы такая грамотная может и назначение делаете, да вообще будете лечить его сами. Я умываю руки, а вы можете ухаживать – двери открыты» дьиллэр врачтар.

Бу ийэ сарсыарда министр В.М. Членов көмөгүн ситиһэн, медцентрга илдьэн саналыы анализ, консилиум онорон ийтэ эппит диагноһа сөптөөх буолан, эмтээн быһаабыттарын суруйар.

Тоҕо мин бу холобурдары аҕалым дьир буоллахтыгына, кэргэним Зара Ивановна эмиэ врачевной диагностааһын, эмтээһин сыһаһыттан, түргэник бириэмэтигэр врачевной квалификациянан консилиум, куораттан консултацияга медцентран дараны ыһыран сөптөөх эмтээһингэ, коррекция (көннөрүү) ыгыттылыбатарттан 8 эрэ күн устата ыалдьан күн сириттэн барда.

Маннайгыттан бэйэтэ врач буолан хаан эргирбэр туох эрэ буолла «спазмы сосудов» тромбоз да быһыылаах дьирэ, ону да сабаҕалаан терапевтар, невропатолог терапияга киллэрэллэр, бу сөп сокуу быһаарыы этэ. Ол тыһан баран кизэһили врачтар Тимофеев С.П., Корнилова А.Н. терапия отделениегэ хирургияга таһааран туох диагноһы туруорбуттарын биһиэхэ да, ырыһахха да быһаарыттарын мин истибэтэим. Быыстала суох кэнниги реанимацияга атырдыах

Эрэйдээх этигэс
ДЬОННО-СЭРГЭЭЭ
КӨСТҮБЭТ ХАРАХ УУЛАРА

ыйын 21 күнүгэр дылы системаны быыстала суох биэрэн эмтээһиннэригэр күннэтэ мөлтөөн өйүн сүтэрэн барар.

Эмтээһингэ анестезиолог да кэлэ сылдьарын сүбэлээһин, ыарыһахтан ыйыты, бэйэтин санаатын, самочувствиетин кэпсэтии суоҕа.

Олох өйүн сүтэрэр (кома) состоянига кирибитин эрэ кэннэ, куоракка реанимационнай отделениега Корнилова А.Н. направление суруйан киллэрэллэр. Бу да киллэриилэригэр туох да медицинскэй картата, хайдах, ханнык эмтэри туһанан эмтээһин ыгыттылыгыта үчүгэйдик суруллубакка кириэн туох баар эһин араас профиллаах врачтар документация итэҕэһиттэн соһуйан, биһир суукка устата миигиттэн, кысыһыттан ыйыталаһан, туоһулаһан таһыстылар. Саҕа анализтары оноро сатаан эмтээһини тутта саҕалаабыттар, маньы Нам бу врачтарга, кинилэр итэҕэстэринэн аахтылар.

Бары республиканскэй балыһа врачтара, ол иһигэр кандидат, наука доктора туох баар көрдөрүүлэрэ: сүрээ, тыҥаа, бүүрө, быара, панкреатита маньык ыарахан кома (өйүн сүтэрэр) балаһыаньага кириитэ өйдөмөтүн, барьта хроническэй ыарыһалар буолалларын, туох баар осложнениелар маннайгыттан диагноска, эмтээһингэ коррекция (көннөрүү) киллэриллибэтэҕиттэн тахсыбытын аһаҕастык биһиэхэ эттилэр, быһаардылар. Ити курдук диагнос туруораары консилиумга мустубут муньахтарын бириэмэтигэр, алтынньы 22 күнүгэр 3 ч. 50 м. Зара Ивановна күн сириттэн барда.

Бу Тимофеев С.П., Корнилова А.Н. бэйэлэрэ эрэ биригэрбэр кэриэтэ онорбут диагностарын тутуһан, эрдэ коррекция эмтээһингэ, бириэмэтигэр куоракка ыһыттахтарып, онноһор консултацияга ыгырбатахтарын ыарахан содула.

Медцентр патолого-анатомическэй отделение специалиһа Горюхова Н.Н. бүтэһиктээх диагнос түмүгүн ылыыга ордук чорботон суруллубуттан билиэти сатаан эттэ, бу осложнениелар, өлүү даһаны «Вследствие неправильной коррекции гипокликемического состояния» дьин уонна мин министр Егоров И.Я. суруйбуппун олох сөптөөбүнэн аахта, онно медцентр туһунан этилибитин үрдүнэн. Бу тугу көрдөрөүҕай?

Биһиги врачтарбыт Тимофеев С.П., Корнилова А.Н. диагностика олох мөлтөхтөрүн, улахан суолта да биэрбэтэрин, этилибитин курдук биригэрбэр курдук таһаарыт, бэйэлэрэ татым билиилэрин үрдүктүк туталларын, бу чугас, асфальт су-

олга 1 чаастан эрэ ордук айанныыр Дьокуускайтан эрдэ бириэмэтигэр көмө ыгырбаттара кинини сөхтөрөр.

Биһиэхэ куттал баарын олох эптэтэхтэрэ, эмискэ өйүн сүтэрэн, хас чаас аайы мөлтөөн, санатын да истибэт буолбуппун да кэннэ сэрэппэтилэр, хата ол оннугар эптэки эрэ Зара Ивановнаны системаны мэнэйдир дьин кэлгийэн кэпсэтигэрин соһуйан эрэ хаалбытыт. Эссе дьиксинээрэр өлбүтүн кэннэ медцентрга бүтэһиктээх диагнос туруорууга, соруйан да быһыылаах, бутуйан, тардан, көннөрөн 37 күн устата хайдах эмтэммитэ, медкрататын тутта биэрбэккэ иккис психологическэй издевательство онордулар. Ол түмүгэр 50 эрэ хонон баран бүтэһиктээх диагноһы ылытыт.

Бу даһаны врачтар Тимофеев С.П., Корнилова А.Н. үлэҕэ сыһаннарын, эппитинистэрин туоһулуур, көрдөрөр. Медицинскэй холбоһук кылаабынай враһа Макаров В.В. туох да лечебнэй, профилактическэй үлэнэн чопчу системалаахтык дьарьктаммата туох да мөккүөрэ суох биллэр. Кини хаһаайыстыбаннай дьыаланан дьарьктанар дьиллэр да, балыһалар туруктара, техническэй хааччыллыылара бөрүкү мөлтөх. Доруобуйа харьстабылын министерствота биэрбит үбүнэн бөрөөн-тараан үлэлиир. Үлэ күнүгэр кинини кииһи таба туппат, үксүгэр суох буолар. Кадрдары кытта үлэтэ быстар мөлтөх, ол курдук бу хантан кэлбит С.П. Тимофеевы үлэҕэ ылар уонна эппиттээх реанимационнай отделениега аныыр уонна бу сыһа-халты эмтээбит, бэйэтин «билиитин» өтөйө сатаан маньык содулга тиэрпит враһы Зара Ивановна өлөөтүн кытта Намтан үлэтигэр босхолоон куоттарар.

Мин бу кэргэним дьыалатын чуолкайдаары, эппити ылаары бу 50 күн устата сүүрдүм-көттүм, эрэй-дэнним. Доруобуйа харьстабылын министерствотыгар, медцентрга персонально министр Егоров И.Я. сурук биэрэн уонна кэпсэтэри кириэ сатаатым да кыһан кирибэтим.

Дьэ министрдар, хонтуора чиновниктара кырдык даһаны норуоттан тэйбиттэрэ, тэйэ да сатыыллара биһигиттэн нолуоктаан хамнас бөрүү ылан, комфортабельнай усуллубуйага үлэли олорон, дьыннээх олоһу билбэттэрэ сүрдээх.

Министрдрэҕэ кириэрэҕэ эрдэ суруйтаран, пропуск, приемнай күн хааччага, секретардар мэйһидэрэ, туоһула, күннэтэ бэйэлэрин муньахтара, правительствога ыгырыллыылара, ол түмүгэр өлүүлээх-сүтүүлээх да, боростуой дьон дьыалаларын көрөр-истэр бириэмэлэрэ да, сапаалара да суоҕа

кытары туох-хайдах эмтээһингэ кыгытыта чуолкайданыахтаах.

Тимофеев С.П. барьыт, куоппун, онтон Корнилова А.Н., Макаров В.В. салайааччы быһыытынан моральной (сизэр-майгы) таһымнан даһаны Намга үлэлиир, кинилэргэ улахан түмүктэр оһоһулуохтаахтарын аһаҕастык этэбин.

Медицинскэй наука доктора, профессор И. Акулин эппитин курдук «Невидимые миру слезы» тохтуо суохтаах, бу эрэ куруубай сыһа-халты буолбатаҕа чохчы.

Мин бу ыстатыйаны уонна министрэ суругу суруйдум толкуйдаан, элбэх республиканскэй балыһа урдүк квалификациялаах врачтарын, учуонайдарын кытта кэпсэтии түмүгүнэн уонна маньык сыһалар хатыламтаттара буолар дьин санааттан эмтээһинччилэр, салайааччылар түмүктэри онорохтара дьингэ эрэнэн.

Министр И.Я. Егоровка сурук хаһыакка тахсара наадалаах, онноһор түмүк диагноһы 50 хонугунан эрэйинэн ылан, министерство да дьиннээх объективнай хамсатылаах түмүгү онороругар саарбахтаны дьон-сэргэ демократия үйэтигэр аһаҕастык биллин дьин редакцияга биэрэн бэчээттири көрдөстүм.

Министру здравоохранения РС(Я) Егорову Ивану Яковлевичу от жителя с. Намцы, Намского улуса заслуженного учителя РФ Попова Гавриила Николаевича

ЗАЯВЛЕНИЕ

22 августа 2000 г. скоростижно скончалась моя жена - врач Намского противотуберкулезного диспансера Попова Зарница Ивановна.

В течении 8 дней ее лечили в Намской улусной больнице. Все эти дни я провел с ней и пришел к твердому убеждению, что лечение с самого начала велось неправильно, из-за ошибочного определения диагноза врачом Тимофеевым С.П. и хирургом Корниловой А.Н.

Моя жена, сама будучи врачом, была убеждена, что у нее спазмы сосудов мозга, а ее лечили от обострения панкреатита. В течении всех этих дней ей непрерывно ставили систему, вводили инсулин, сильно понизили сахар в крови, что привело к гипоксии мозга.

С каждым часом ее состояние ухудшалось. Она стала терять сознание, впадать в беспамятство и несмотря на это, местные врачи не вызывали на консультацию специалистов высшей квалификации из г. Якутска.

21 августа когда жена совсем потеряла сознание, ее отправили в Республиканский Центр Экстренной медицинской помощи в реанимационное отделение. В течении суток врачи разного профиля заседали на консилиумах. Нам, родственникам, говорили, что ее тяжелое состояние необъяснимо.

Пока они заседали, моя жена умерла, так и не дождавшись их выводов и окончательного диагноза. В течении этих суток ее даже не кормили, объясняя это тем, что диагноз еще не определен.

Когда она умерла начался второй круг издевательства над близкими и родными.

В течении 37 дней в Национальном центре медицины не могли дать заключение о смерти. В Медцентре ссылаются на задержку документацией от Намской улусной больницы, в Намцах же ссылаются на Медцентр. В конце концов заключение было сделано. Но его не выдают на руки, объясняя это тем, что заключение выдается только в случае подачи жалобы или заявления в суд.

Убедительно прошу Вас провести объективное служебное расследование на основании всех вышеперечисленных фактов и привлечь виноватых к строгой ответственности.

В случае неудовлетворительного ответа и служебного расследования оставляю за собой право обратиться в вышестоящие органы.

Попов Г.Н. 10.10.2000 г.

Быыбардааччы санаата

ДЕПУТАТ НОРУОККА УЛЭЛИИР АНАЛЛААХ

I. УЛУУС ДЕПУТАТЫН УЛЭТЭ ХАЙДАХ БУОЛУОХТААБЫ?

Буолаары турар быыбардарга биһиги улуус дьаһалтатын баһылыгы эрэ буолбакка, улуус Муньһаарын депутаттарын эмиэ талабыт. Улуус Муньһаа бэрэстэбиитэллир орган быһытынан тэриллэр. Кини боломуочуйалара чопчу сокуоннарын быһаарыллан турар. Кылгастык эттэххэ, норуот санаатын былааска тириэрдэр, ол туолуутун контуруолуур, анализтаан көрөр эбээһинэстээх. Ити сокуоннай эбээһинэстэри толорор туһугар улуус Муньһаарын статусун эрө көтөбүөххэ наада. Ол хас биридди депутат үлэтинэн ситиһиллээтэ. Улуус Муньһаа биридди депутаттар мустар сирдэрэ буолбатах, манна кинилэр күүстээх бөлөбүнэн үлэлиэхтээхтэр. Бири кини кыйабатын бөлөх ситэрэр. Бөлөххө ситиһиллээхтик үлэлээһин хас биридди депутат күүстээх специалист буолуутун ирдир.

II. ДЕПУТАТ КИИИ БЫҔЫТЫНАН

Биллилээх салайааччы, «Хонда» хампаанньаны төрүттээччи Саитиро Хонда маньык тыллары суруйан турар: «Деятельность без философии - это смертоносное оружие, философия без деятельности - пустое слово»

дизн. Хас биридди киһи дьарыга Олох дэнэр. Кини олоһун суолтатын өйдүүр, сыалын-соругун көрөр буоллаһына ону ситиһэр туһугар сиэрдээхтик олоруохтаах. Үчүгэйтэн куһаҕаны араарар, онтон сиэттэрэн олоһор бэйэтэ бырабылалардаах буолуохтаах. Холобура, уорбат, бэрк биэрбэт, албыннаабат туһугар бырабылалар баар буолуохтаахтар. Киһи үлэтэ-хамнаһа, олоһун чэрчитигэр киирэр. Онон, киһи быһытынан, олоһун баралаах буоллаһына, үлэтигэр сылдьан куһаҕаны оноруо суохтаах.

1993 с. «Деловая женщина» сурунаал дьыалабыай дьонго маньык сүбэлэри биэрэн турар. Христианин 10 бырабылалата ханьык бадарар үлэтэ үчүгэй. Чизһинэй буолуу, билигэ тардыһы, дьонго көмөлөһүү, үчүгэйдик сыһыаннаһы хайа бадарар салайааччыны кизгэтэр.

III. ДЕПУТАТ УЛЭТЭ

Хас биридди депутат бэйэтэ билэр салаатынан дьарыгырыахтаах. Холобура, үйэ-саас тухары культура эйгэтигэр үлэлээбит специалист бюджет таһыллытын, үбэ-аһа тырыллытын боппуруостарыгар бэркэ удумаҕалабата чаччы. Эбэтэр үп үлэһитэ үөрэх проблемаларыгар быһаарсыа дуо?

Депутат быыбардааччыларын кытары төһө кыалларынан элбэх-

тик үлэли сатыахтаах. Мин быыбардааччыларбын кытары

үрдүк буолуохтаах. Культура хас да көрүнгээх: тэрийэр, экономической, правовой, технической, математической, графической, информационнай, психолого-педагогической. Бу барыта депутат таһымын көрдөрөр культуралар. Депутат бэйэтин бэрт үчүгэй специалист быһытынан көрдөрө сатыахтаах. Чопчу бэйэтин салаатынан үлэлиэхтээх. Кини бири өйдүүрү наада: норуот депутат туһугар үлэлээбэт. Норуот туһугар депутат үлэтэ-хамнаһа тэриллэр.

IV. ТҮМҮКТЭР

Инньэ гынан норуот улуус Муньһаар динг чаччы дьыала туһугар кыһаллар күүстээх депутаттар кэллэрин күүтэр. Талыллан баран нэһиликтэрттэн кинигэ көһөн кэлэри былаанныр кандидаттар депутатка туруорумматтара оннук. «Умнууга» хаалбыт нэһилик динг суох буолуохтаах. Кырдык, улууска үп-харчы боппуруостара Намга быһаарыллаллар. Ол эрэри депутат үлэтэ бюджет харчытын тырыһынан эрэ мунурдамат ээ. Нэһилик общественной олоһор эмиэ кыттыахха наада. Улуус Муньһаа үбү-харчыны контуруоллуурун күүһүрдэр туһугар улуус дьаһалтатын үлэтин барытын аһаҕас оноруохха. Манна үп-харчы эргирэр эрэ буолбакка, салааларынан үлэ төһө түмүктээтэ, муниципальной уонна государственной баай-дуол төһө табыгастаахтык туһанылара барыта контуруолланыахтаах. Улуус Муньһаа уонна дьаһалта бэйэ-бэйэлэрин ситэрсэн биэриэхтээхтэр.

Кирилл ЧЕРЕПАНОВ

К. ЕРЕМЕЕВ, I Хомуустаах

НЭҔИЛИК ҔИРА САНААТА

«Оо, гаас кэлэрэ буоллар» - динг үөһэ тыыммыт нэһилик олохтоохторун бадалара кэлэр үйэттэн садаланаара буоллар, ыра санаабыт туолаары гына динг үөрээчи элбик этэ бука. Икки этээтэ тутуллан баран 10-ча сьыл «тогоруллубут» оскуола-детсад буолуохтаах таас дьэибит, туттулуохтаах харчыта кини аатыгар суруллан аһаммытын кэннэ, «былдьасынан» министрдэри кыһырыдыбыт сурахпыт иһиллэр. Үһүс ырабыт водопровод оҥоһуута. «Ирбэт тонго» туттарбыт турбабытын хостуур кыах суох. Турбаны хостоһун былаанга баара да кыйтарбата. Сага турбанан, сагалы водопровод тардарга көмөлөһөр депутатка кандидаты туруорар сөп этэ. Гаас, оскуола-детсад, водопровод, бу үс соруудагы толоруом дьэбит депутатка кандидат элбэх куолаһы ылаара буолуо. Быыбар буолуон инниттэн, кандидаттарга бэриллэхтээх үс улахан «накааһы» хайаан да нэһилик быыбардааччылары биэриэхтэрэ. Кэлэр үйэ бастакы тутуулар эрэннэри, муньһа кураанна куолута буолбакка, олоххо киирэн, олоһу чэпчэтэрэ буоллар.

Балаҕан ыйын 8 күнүгэр Чаакыйаҕа поход садаланар. Сыалбыт - быыл бас ыйыгар садалаабыт сорукпутун ситэри - тимир уһаарыт сирдэрин булуу. Ити туһунан

Үөттээххэ айаннаатыбыт. Кэлин учуутал буолан баран археологияттан тэйи хаалбытым, онон датировка (кэлин быһаары) аныгы ньымаларын чөлөөн билбэппин дьээххэ сөп. Ол да буоллар бэйэм, ити ахтыллар учуонайдар үлэлэринэн сиэттэрэн, маньык түмүккэ кэлэбин:

Бастакытын, бу өтөх XVIII үйэ сааттан төрүттээх буолуон сөп. Дүлүн уус дьыно кини да кэнниттэн хойукка дьэри олоһбутта-

экспедиция тэриллэрэ буоллар бу боппуруос адыһын быһаарыллан хаалыа этэ.

Бу үлэлэр бүтэһиктээх түмүктэрэ өссө оҥоһуллуон наада. Үөттээххэ Дүлүн уус олоһбут сирин, дьэитин-уотун чинчийдибит. Ол алааһынан газопровод аһар уонна тимир вышка турар, туттааччылар олоһо сылдьыбыттар. Өтөх, ампаар дьэи үрдэ уонна анна эрэ бааллар, ортоку мастарын тракторынан тоһо тартаран оттук мас оҥостубуттар. Дьэи оҥоһуугар сыһыары булуус синнибитэ баар. Дьэиттэн 20-чэ хаамылаах сиргэ 5 х 5 м. кээмэйдээх ампаар баар. Иһигэр үс хостоох 1, 25 м. диригнээх, муосталаах, бэйэ-бэйэлэрин кытта силбэһэр аана суох боппуолдыа баар.

Бу дьикти формалаах боппуолдыа туохха аһаммыта биллибэт. Бу

КЫАЙЫНЫ УҔАНСЫБЫТА

үөрэхтээх дьон ыгырыга сьылдьалара. Эдэр мал бастаан Өлүөхүмэ оройуонугар, онтон И.Е. Винокуров ыгырытынан Намга көһөн кэлбиттэрэ. Нам сэлэһиньэтигэр билигин үлэли турар туберкулезнай диспансэри, кулуубу туттарбытара. Кулууп дьэитэ тутуллан бүтээт умайбыта. Ол оннугар эмиэ курдук бырайыактаах сана кулууп тутуллан, билигин Афанасий Шестаков аатын сүгэр. Кинилэр өссө да салгы үлэлиэхтэрин Кэбээйигэ олоһор ийэлэрэ ыалдьан онно көспүттэрэ. Кэбээйигэ оскуола, балыһа дьэилэрин уонна да атын объектары туптутара.

1968 сьыллаахха кэргэнэ эмискэ ыалдьан өлөн, 5 оғотун бэйэтэ соғотоғун улаатыннартаан, 12 сьиннээх дьоллоох эбэ буолан олоһубута.

Тыыл ветерана А.Я. Максимова-Прохорова өр сьыллаах энкилэ суох үлэтэ үрдүктүк сыаналаммыта. Ол курдук кини «1941-45 сс. сэри сьыллаларыгар энкилэ суох үлэтин иһин», «Үлэ ветерана» о.д.а. мэтээллэринэн нағараадалааммыта.

Барахан олохтоох ытык кырдыаҕаһы олох мускуура кэлин дағаны тумнубатаҕа. 1999 сьыллаахха улаханньык ыалдьан икки көрөрүттэн мэлийэн I группалаах инбэлиит буолбута. Кини төһө да көрбөт буоллар сьиннэригэр күүс-көмө буолан олоһор соторутаағыта күн сириттэн күрэммитэ.

Үтүө сааһын Кыайыга уонна олоһу тупсарыга аһабыт Антонида Яковлевна үлэтэ уонна олоғо кини сьиннэригэр холобур буолуоҕа.

Акулина СИВЦЕВА, көрбөтөрүн обществоларын секретара

сиргэ Дүлүн уус кэнниттэн кини сьыдааннара олоһбуттар быһылаах. Ону сорох булуулар да көрдөрөллөр: ыскаап аанын чааһа, үс салаалаах мас уктаах биилкэ, айа маһа уонна ох.

Оттон арыый былдыгы тэриллэр: уус охсубут алтан күөһэ уонна чаанньыга (холоон көрөн 30-35 см. диаметрдаах). Формаларын сүтэриэхтэригэр дьэри каптайбыттар, күөх дьэбининэн бүрүллүбүттэр. Уус охсубут тимир тоһоһорто (костыль - 15 см.) 2 суоруна үлтүркэйдэрэ, таас дуу, кумах дуу ууллубута.

Бу булумьулар уус олоһо сылдьыбытын туоһулуохтары сөп. Мантан чугастыа сағатыгар саахыматтыгы бэрээдэгинэн, төгүрүк формалаах бири метр кэригэ диаметрдаах, умайбыт уонна симэлийэн эрэр мизстэлэр бааллар. Дьингээх урукку кээмэйдэрэ улахан да буолуохтары сөп. Бу тимир уһаарарга аһаан таһаарар чоһотурун уматар сирдэрэ буолуон сөп. Тимири уһаарарга маһы буолбакка, мас чоһун туһаналлар.

Мин бэйэм дипломированной (профессиональной) археолог буолбарбын да, дипломмун археологической темаҕа көмүскээбитим. Студенньы сьылдьан 4 сьыл устата археологичан дьарыктанан Ю.А. Мочановы, А.И. Гоголевы, И.В. Константиновы кытта биэргэ үлэлэспитим.

Ю. СИВЦЕВ

Өбүгэрэбит ыырдарынан •

ЧААКЫАҔА ИККИС СЫРЫБЫТ

«Энсиэли» хаһыат бдь. бэс ыйын 29 күнүгэти нүөмэригэр баар ыстатыйара билсинг.

Сайын устатыгар дьонтон ыйыталаһан маньык хабааннаах сибидиньэлэри буллубут:

1. 30-с сьылларга Таастаахха бири учуутал оскуола оғолорун Чаакыйаҕа илдэ сьылдьан уңуоргу биэрэккэ былдыгы уустар тимир уһаарыт сирдэрэ баар динг ыйан көрдөрбүт. Чаакыйа уута толору буолан уңуор тахсыбатахтар. Ол сир олом буолар эбит.

2. Таастаах олохтооһо Герасимов В.И., бастакы походка биһиги кытта сьылдьыспыта, булбут даннайдарынан Чаакыйаттан көстөн ордуктаах Үөттээх динг алааска XVIII үйэҕэ Дүлүн уус динг кини олоһо сьылдьыбыт. Кини сьыдааннара билигин да бааллар эбит. Ол кини Чаакыйаттан тимири дуу, тимир рудатын дуу оғус сьарратынан тизьин ағалан уһанар эбит. Ити, холоон көрөн, 1760-1780 сс. (XVIII ү.) буолуохтаах.

Бу икки ахтылыгы бэрэбиэркэли, балаҕан ыйын 8 күнүгэр Николай Петрович Колпашиников массьынатынан Нам 1 №-дээх орто политехнической оскуолатын үөрэнээччилэрэ: Ушницкая Таяна, Захарова Юлия, Никитин Ньургул, Петухова Света, Аргунова Саргы, Кривошапкина Коля уонна салайааччынан мин, барыта 8 кини буолан айанньыбыт. «Эхо» экологической пааркаҕа таарыһан бородууктанан хааччыныбыт, Таастаахха тизьин Герасимов В.И. ылыбыт уонна

ра буолуо. Аймахтара Дөйдүөккэлэр - Жирковтар, Петровтар билигин Хамаҕатта, Салбан олохтоохторо.

Иккиһинэн, өтөх чугаһынаары умайбыт төгүрүктэр тимир уһаарарга ылыллар чоһ уматар сирдэрэ буолуон сөп.

Үсүһүнэн, тимир уһаарыт оһохторун оннун булбатыбыт. Специалистар этэлэринэн уу таһыгар буолуохтаах үһү. Онон Чаакыйа уонна Үөттээх алаас күөлүн таһын өссө үчүгэйдик, уһун кэмнээх чинчийи наада. Биһиги, уот ылар курдук түргэнник, күнүгүн эрэ сырыттыбыт.

Төрдүһүнэн, биһиги сырыбыт разведка уонна оройуоммут былдыгы историятын бири кэрэбэлиэ кэмин арыйарга сорунуу уонна атыттарга суолаһыбуолар.

Бэсһинэн, Чаакыйа уонна кини чугаһыгар тимир хостуур итиннэ уһаарар чинчилэрэ улам дьэиһкэрэн иһэр. Элбэх өрүттээх үлэни ыһтан ону быһаарыахха сөп. Уһаарар эрэ буолбакка, хостуур сирдэрин эмиэ чуолкайдьаахха наада.

Алтынһан, сырылларбыт чабылхай да буолбатар, сэмэй ситиһиллэрдээхтэр. Оноуоха күүстөһүү буолбут, бородууктанан, транспорһанан хааччыбыт, биһиги сырылларбыт суолталарын ситэри өйдөөбүт «Эхо» экологической паарка директора Колпашиников Н.П. улахан махталлаахпыт. Кыахтаах уонна быһаарар тэрилтэлэр спонсордаан үһун кэмнээх

Бүгүн биһиги дьэ кэргэн аҕа баһылыга, 11 сизэн тапталлаах эһэтэ 60 саһын туолла.

Аҕабыт, Габышев Николай Петрович-1 1940 с. алтынны 31 күнүгэр Нам улуунун II Хомустаах нэһилиэгэр күн сириг көрбүтэ. Аҕата Петр Федорович, ийэтэ Александра Михайловна Габышевтар 7 оҕону төрөтөн, атахтарыгар туруоран бу орто дойдуттан арахсыбыттар.

АҒАБЫТ ҮЛЭНИ ҮТҮКТҮҮ ҮӨРЭТЭР

хамсаан кэллэ.

Үлэни ытылыгы, убаасты үөрэммит киһи быһытынан бу 35 сүл устата хаһан да үлэтигэр хойутаабакка сылдыбытын туһунан билигин сизэнэригэр кэпсиир, бэйэтин холобурлар үөрэтэр.

Биһиги оҕолор аҕабытын дьэ дэг кэриэтэ көрөрбүт. Сарсыарда утуяа сыттаһытына үлэтигэр барар уонна кизэһэ утуяа сыттаһытына кэлэр. Манньыгы этэн эрдэхтэрэ «харанаттан-хараната үлэтир» диэн. Ол сылларга «Нам» совхоз массыналарын гараһа I Хомустаахха базаланан турбута. Онон суоппардар Үөдэйтэн I Хомустаахха үксүн сатыы сылдыбаллар. Лоп курдук сарсыарда 8 чааска I Хомустаахха үлэлэригэр баар буолаллара үһү. Бу курдук бэриниллээхтик үлэлээбиттэр биһиги аҕаларбыт.

Аҕабыт сүрэгин-быарын ууран туран үлэлээбит үлэтэ сыаналаммытын кини наһарадалара кэрэһэлииллэр. Ол курдук 1972 с. «Ударник коммунистического труда», 1974 с. «Победитель социалистического соревнования», 1976 с. «Ударник IX пятилетки», 1976 с. социалистической куоталаһы түмүгүнэн оройуон чемпионун аатын ылан, «Москвич» массына фондатынан бириэмийэлэнэр. 1989 с. «Ветеран труда».

Ону таһынан аҕабыт грамоталарын, махтал суруктарын ааҕан сиппэкини. Билигин аҕабыт төһө да бочуоттаах сынныаланна олордор быар куустан олорбот. Саҕа үйэ сүүрээнигэр дьэ кэргэн экономикатын сайыннарыыга туох баар билиитин, сатабылын аныыр, оҕолоругар, сизэнэригэр көмөлөһөр.

Ийэбитинэн Парфенова Альбина Афанасьевна сайылыктарын ситэрэр-хоторор түбүккэ сылдыбаллар, сайын аайы оҕуруоттарын көрөллөр-харайаллар, сибиинньэ, куурусса туталлар, сүөһүлэрин элбэтэн үрүг илгэни сомсоллор.

Ийэлээх аҕабыт 5 оҕону улаатыннардылар. Билигин биһиги бары туспа ыал буолан бэйэбит ийэ, аҕа буолан олоробут.

Улахаммыт Афанасий суоппар идэлээх, Дьокуускай куоракка олоор, иккис уол Борис Дьокуускайдааҕы сибээс техникумун бүтэрэн Амма улуунун сибээһин уезлыгар инженеринэн үлэлиир, Изабелла Үөдэй орто оскуолатыгар педагог-психологынан үлэлиибин, кыра уол Владимир киномеханик үөрэхтээх, Үөдэйгэ трактористыы сылдыар, кыра кыыс Туйаара Үөдэй дьааһыла саадыгар кырачааннары музыка кэрэ эйгэтигэр үһүүр.

Биһиги, оҕолор төрөппүттэрбитин кизэн туттабыт, кинилэр үлэни таһара онгостоллоро биһиэхэ холобур буолар.

Изабелла БОСИКОВА, Үөдэй бөһ.

Граф Биеэргин бөһүөлгүн биир убаастабыллаах ыалын дьэ дэг соһуччу ыар сүтүктэннэ. Үс оскуолаҕа үөрэнэр оҕолор тапталлаах аҕаларын арыгы дьаардаах сытынан аҕылыбыт, хара санаалаах, тимири сүрэхтээх бөтөстөр төрөөбүт дьэ этин таһыгар харанга түүнү хаххаланан дьэбиннээх тимиринэн төбөтүн үлтү кырбаан олордүлэр. Үс оҕону тулаайах хааллардылар, эдэркээн ийэни огдообо онордулар. Алта оролоох ийэ улахан уолун суоруа суоллаатылар.

Сүрэх кылланыр алдырхайдаах сурах тарданан, бокуоньук көмүс уңуодун ийэ сиригэр кистээри муһубут биригэ төрөөбүттэрэ, хаануруу аймахтара, биригэ улаппыт, үөрэммит догдотторо, бөһүөлөк нэһилиинньэтэ кэлэн, бокуоньук маарылланан кэлгилибит төбөтүн, хаан турбут баастардаах, сэйэмтэммит сирэин көрөннөр, төһө да кыатана сатаабыттарын үрдүнэн икки иэдэстэринэн аһыы таммахтар саккыраатылар, абары санаата алтыста.

Өлөрүөхсүттэр кимнээхтэрин суут, силиэстийэ быһаарыа. Биридэстэрин туһунан аҕыах тылы эттэххэ Бүлүгү курдук ыраах сиртэн аҕыах сыллааҕыта Граф Биеэргэр олхосуйаары көһөн кэлбит элбэх

оҕолоох ыал улахан уола Проня Евдокимов ийэлээх аҕата арыгытан аккаастана иликтэр. Оскуолаҕа үөрэнэр оҕолоохтор. Быа быстыбатынан олохтоохтор. Бу дьон уолларын дьайытытын иһин эпипиэти сүксүөхтэрэ дуо?

Үс тулаайах хаалбыт оҕолорго сокуоннай саастарын туолуохтарыгар диэри огдообо ийэлэригэр көмөлөһүөхтэрэ дуо? Бөһүөлөк дьонун сирэйдэрин утары көрөн туран сир-майгы туһунан кэспэтихтэрэ дуо? Итинтэн да атын ыйытылар утум-ситим үөскээн иһиэхтэрин сөп.

Бу күннэргэ аймаммыт аймахтар бөһүөлөк ветераннарын сэбиэтин аатыгар «Бырачыастыыр суругу» киллэрдилэр. Онон: «Бу сунар түбэлтэ аны буолбатын, хаһан да хатыламмытын диэн аймахтар суругунан бырачыастыбыт. «Ветеран» диэн тыл элбэҕи этэр. Кини олоҕу баай ис хоһоонноох история. Тыһынаах историяны кини илдьэ

сылдыар. Бу история ветеран бараммат баайа, ыччакка үтүө холобура» - диэн тыллары долгуйа ааҕабыт.

Ыччаты кытта үлэни утумнаахтык салгыы ыттар туһугар манньк тыллар этилибиттэр: «Ыччакка өйдөтүү, иити боппуруостара күннээҕи олохтон туораабаттар. Итини олоххо киллэри ветераннар ытык иэстэрэ. Оччоро эрэ эдэр күүлэнэ аҕа дьону убаастыырга үөрэниэ, олохпут тупсуоҕа, куһаҥан быһылыар таһарыллыахтара суоҕа диэн эрэнибэт».

Эдэр да, кырдыаҕас да төрөппүттэр оҕолоргут арыгынан утахтаналарын бопсуг. Саха киһитэ сахалыы өйдөөн-санаан, этиспэккэ-охсупакка, өлөрсүбөккэ эйэлээхтик быһаарса үөрэниэҕин.

Аймахтара

«Якутский потребобщество нэһилиинньэттэн эт бары көрүнүн тутар. Ахсаана хааччахтаммат. Төлөбүрү уу харчынан.

Сыаната:	ынах этэ	1 кг.	50-00
	сибиинньэ этэ	1 кг.	55-00
	убаһа этэ	1 кг.	50-00
	сылгы этэ	1 кг.	40-00

Бары ыйытыларгытын манньк телефонуна билсэргитигэр көрдөһөбүт: 40-43-04, 40-42-57.

Аадырыспыт: Якутский куорат, Улахан Марха, «Якутский» потребобщество бырабылыанньата

«Үрүг Ас» СХПК сүөһүнү, сибиинньэни, сылгыны, убаһаны тыһынаахтыы уонна тог эти, үрүг, хара иһи, төбөнү, тириитин, туйаҕын дьэбэтиттэн тиэйэн тутар.

Ынах этэ	в/с	54.75
	ср.	47.84
Сылгы этэ	I кат.	43.12
	II кат.	33.46
Убаһа этэ		47.84
Сибиинньэ этэ	I, II кат.	53.48

III кат. 46.58
Эт туттарбыттарга квитанцията утары суруллар. Төлөбүрүн ый иһинэн олохтоох администрациятыгыттан ыларат.

Ийытыларгытын приемщик Дьяконова Светлана Михайловна 26-2-02 телефонуна билсэххитин сөп.

«Үрүг Ас» СХПК бырабылыанньата

СХПК «Нам быһаҥа» принимает от населения и сельхозпредприятий мясо.

Цены за 1 кг. ниже следующие:
I. Мясо говядина
а) Высшей упитанности — 50 р.
б) Средней упитанности — 45 р.
II. Мясо конина
а) Жеребятина до 1 года — 50 р.
б) Молодняк до 3 лет — 45 р.
III. Мясо свинина
I категории — 50 р.
Телефон 22-7-54.

Совет СХПК «Нам быһаҥа»

БИЛЛЭРИИЛЭР РЕКЛАМА

НАМСКИЙ ФИЛИАЛ НАЦИОНАЛЬНОЙ СТРАХОВОЙ КОМПАНИИ «РОСГОССТРАХ-АРГЫС С (Я)»

В рамках программы «2000 добрых дел» проводит льготное страхование от несчастных случаев на осенне-зимний период с 1 октября по 31 декабря 2000 г.

Заплатив всего 30 рублей, Вы застрахуете себя на 5000. Кроме того, каждый становится участником розыгрыша «Золотой полис», который будет разыгран в 31 декабря.

Летний «Золотой полис» (450 рублей) получил Намский школьник.

Намский филиал принимает коллективные заявки с вызовом агентов на предприятие.

Подробную информацию Вы можете узнать по тел. 21-5-96.

Наш адрес: с. Нам, Ст. Платонова, 17.

В Намское училище п. Графский берег требуются работники по следующим специальностям:

- 1. Преподаватель НВП - 1 ч.
- 2. Воспитатель - 2 ч.
- 3. Электрик - 1 ч.
- 4. Руководитель физ. воспитания - 1 ч.
- 5. Преподаватель физ. воспитания - 1 ч.
- 6. Худ. руководитель с навыками игры на синтезаторе - 1 ч.
- 7. Рабочий овощехранилища - 1 ч.
- 8. Слесарь по ремонту - 1 ч.
- 9. Рабочий по очистке нечистот - 1 ч.
- 10. Секретарь-машинистка с знанием ПК - 1 ч.

Обращаться по тел. 21-5-81, 21-2-88

Продаю «Москвич-2141» 1991 года выпуска в хорошем состоянии. Цена 20 тыс. рублей. Торг уместен.

Обращаться по тел. 26-3-85, 26-1-06, 26-3-77

Таастаах нэһилиэгэ нэһилиинньэттэн уонна хаһаайыстыбалартан 120 сылгыны атыылаһар. Төлөбүрү тутуһуу актатын түмүгүнэн бэйэбит счеккутугар республика сүөһү иититин департаменынан төлөнөр.

Сыаналара сылгы группатынан биир төбөҕө манньк:

- Убаһа 5 тыһ. солк.
- Биз 2-3 саастаах 10 тыһ. солк.
- Соноҕос 2-3 саастаах 10 тыһ. солк.
- Көлүүр ат 12 тыһ. солк.
- Атыыр үөрэ биир төбөтүгэр 10 тыһ. солк.

Сылгы атыылыан баалаахтар Нам улуунун тыа хаһаайыстыбатын управлениетыгар 21-2-82 телефонуна биллэрэргитигэр.

Сылгыны туттар ыаллар тиэтэйин.

Нам улуунун дьаһалтата, Тыа хаһаайыстыбатын управлениета

Таптыыр оҕолорбор Гошаҕа, Оляҕа, оҕолоругар Айсенга, Томочкаҕа тапталлаах ийэлэрэ, эбэлэрэ НИКОЛАЕВА Тамара Николаевна ыарахан ыалдын өлбүтүнэн дириг кутурбаммын тиэрдэбин. Ийэбит Ульяна	Күндү кийиппит, санаспыт доруобуяа харыстабыл ветерана НИКОЛАЕВА Тамара Николаевна уһун ыарахан ыарыттан ылдан өлбүтүнэн оҕолоругар, сизэнэригэр, быраатыгар, балтыгар, бары аймахтарыгар дириг кутурбаммын тиэрдэбит. Павловтар, Игнатъевтар
Работники АО Намский лесопункт выражают глубокое соболезнование Тарасову Егору Егоровичу и его семье по поводу кончины матери НИКОЛАЕВОЙ Тамары Николаевны.	Выражаем глубокое соболезнование дорогой нашей Зое Егоровне Тарасовой, всем ее родным и близким по поводу кончины после тяжелой болезни матери НИКОЛАЕВОЙ Тамары Николаевны. Кривошапкины, Ивановы
Коллектив 10-а-кл. 1971 г. выпуска выражает соболезнование Тарасову Егору Егоровичу по поводу смерти горячо любимой матери НИКОЛАЕВОЙ Тамары Николаевны.	Коллектив, администрация, профком Намской центральной улуской больницы выражает глубокое соболезнование родным и близким по поводу скоростной кончины после тяжелой продолжительной болезни бывшего лаборанта клинико-диагностической лаборатории Намской центральной улуской больницы, ветерана медицинской труда НИКОЛАЕВОЙ Тамары Николаевны.
Күндүтүк саныыр дьэбэти НИКОЛАЕВА Тамара Николаевна ыарахан ыарыттан күн сириттэн барбытынан оҕолоругар, сизэнэригэр, хос сизэнэригэр дириг кутурбаммын тиэрдэбит. Андреевтар, Абрамова	Убаастабыллаах күтүөппүт, педагогической үлэ ветерана КОНСТАНТИНОВ Василий Семенович ыарахан ыалдын өлбүтүнэн эдийибитигэр, оҕолоругар, сизэнэригэр дириг кутурбаммын тиэрдэбит. Үөдэйтэн Кондаковтар, Скрянниковтар, Романовтар, Эверстовтар
Таптыыр уолбут, аҕабыт, убайыт СЫСОЛЯТИН Гаврил Егорович уһун ыарахан ыарыттан өлбүтүн аймахтарыгар, табырастарыгар диригник курутууһунан ийитиннэрибит. Ийэтэ, аҕата, оҕолоро, балта, күтүөтэ, бырааттара, кийинтэрэ	Улууһтаагы кини балыһа администрацията, профсоюзнай тэрилтэтэ, Хатыг Арчы врачевой амбулаториятын коллектива акушерка Игнатъева Азалия Егоровна уонна кини дьэ кэргэттэригэр тапталлаах ийэлэрэ, эбэлэрэ тыыл, үлэ ветерана ИГНАТЬЕВА Татьяна Спиридоновна уһун ыарахан ыарыттан өлбүтүнэн дириг кутурбаммын тиэрдэллэр.
Коллектив центра образования и учащиеся довузовской подготовки выражают глубокое соболезнование Кривошапкиной Людмиле Егоровне в связи с кончиной горячо любимого брата СЫСОЛЯТИНА Гаврила Егоровича.	Хатырык нэһилиэгин олохтоох дьаһалтата, ветераннарын сэбиэтэ, М.К. Аммосов аатынан орто оскуола коллектива колхознай-совхознай тууу кытылааҕа, үлэ, тыыл ветерана, «Бочуот Знага» орден кавалера, Хатырык нэһилиэгин убаастабыллаах кырдыаҕа ВИНОКУРОВА Ульяна Ивановна өлбүтүнэн уолугар Егор Андреевич Поповка, сизэнэригэр, чугас аймахтарыгар дириг кутурбаммын тиэрдэллэр.
Бииргэ үөрэммит табыраһыт СЫСОЛЯТИН Гаврил Егорович уһун ыарахан ыарыттан өлбүтүнэн оҕолоругар, ийэтигэр, аҕатыгар, чугас дьонугар дириг кутурбаммын тиэрдэбит. Бииргэ үөрэммиттэрэ	Күндү эдийибитигэр Прядзеникова Лариса Петровнаҕа, күтүөппүтүгэр Сысолятин Егор Гавриловичка таптыыр уоллара, оҕолоругар аҕалара, балтыгар, бырааттарыгар убайдар СЫСОЛЯТИН Гаврил Егорович уһун ыарахан ыарыттан өлбүтүнэн дириг кутурбаммын тиэрдэбит. Аймахтара Намтан, Бөтүгтэн Прядзениковтар, Софроновтар, Уваровскайдар

РЕДАКТОРЫ СОЛБ. Г.К.ЭВЕРСТОВ
ОТДЕЛИАР: информация, сурук, төрүт культура, иллюстрация уонна реклама (секретариат) — 21496; бухгалтерия — 21332; факс — 21332; «НАМ» ТРК — 21632; редакционной издательской система — 21141

Тэрийэн таһаарааччылар: СР Правительствота, Нам улуунун дьаһалтата, редакция коллектива. Маассабай информация средстволарын туһунан РФ Сокуоннарын тутуһуу хонтуруолдуур уонна регистрациллыыр РФ бэчээккэ Госкомитетын СР региональной управлениетыгар регистрацилламмыт нүмэрэ — Я 0085.
Сурукка ааккытын-суолгутун, үлэтигин, дьэбэти аадырыһын чопчу ыйыт.
Автор этэрэ хаһыат санаатынньык мэлдьи биэр буолбат.
“ЭНСИЭЛИ” - Нам улуунун хаһыата.
678380, Саха Республиката, Нам с., Октябрьскай уул. 1.
E-mail: editor62@sakha.ru

Талылыһа уонна таһылыһа “Энсиэли” хаһыат редакционной-издательской систематыгар.
Хаһыат Дьокуускайта “Сахаполиграфиздат” НИПК бэчээттэннэ, Орджоникидзе уул. 38. Формата А3. Кээмэйэ 1,0 бэчээт. лис.
Индексэ — 54889. Тираһа — 2078
Бэчээккэ илии баттанна — 12:00 ч, 30. 10. 2000
Сахааһын №-рэ — 125